

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu Halduskolleegium
otsus
algtekst
01.03.2007
RT III 2007, 10, 81

3-3-1-103-06 Riigikohtu halduskolleegiumi 1. märtsi 2007. a kohtuotsus Romeo Kalda kaebuses Pärnu Vangla direktori 16. augusti 2005. a käskkirja nr 61 tühistamise nõudes

RIIGIKOHTU HALDUSKOLLEEGIUMI KOHTUOTSUS
Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-3-1-103-06
Otsuse kuupäev	1. märts 2007
Kohtukoosseis	Eesistuja Tõnu Anton, liikmed Indrek Koolmeister ja Julia Laffranque
Kohtuasi	Romeo Kalda kaebus Pärnu Vangla direktori 16. augusti 2005. a käskkirja nr 61 tühistamise nõudes
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 3. oktoobri 2006. a otsus haldusasjas nr 3-05-782
Menetluse alus Riigikohtus	Romeo Kalda kassatsioonkaebus
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

Resolutsioon

1.Jätta Romeo Kalda kassatsioonkaebus rahuldamata.

2.Muuta Tallinna Ringkonnakohtu 3. oktoobri 2006. a otsuse haldusasjas nr 3-05-782 põhjendusi vastavalt käesoleva otsuse põhjendustele. Ringkonnakohtu otsuse resolutsioon jätta muutmata.

3.Arвата kautsjon riigituludesse.

Asjaolud ja menetluse käik

1.*Pärnu Vangla direktori asetäitja 16. augusti 2005. a käskkirjaga nr 61*määrati kinnipeetav Romeo Kaldale distsiplinaarkaristuseks noomitus. Käskkirja kohaselt seisnes distsipliinirikumine selles, et 29. juulil 2005, helistades kinnipeetavatele mõeldud telefoniautomaadist, ei täitnud R. Kalda vanglainspektor H. Lindi ja vanemvalvur U. Väljase korduvalt talle antud korraldust vabastada telefoniaparaadi elektrooniline tabloo selleks, et oleks võimalik kontrollida, kas helistamine toimub kinnipeetava arvelt. Jättes täitmata vanglaametnike korraldused, karjus R. Kalda inspektori peale ja süüdistas teda ebaseaduslikus ründamises. Sellega rikkus R. Kalda vangistusseaduse (*VangS*) § 67 lg-t 1 ja Pärnu Vangla kodukorra p-e 6.1.1., 6.1.5, 12.1 ja 12.3.

2.R. Kalda taotles halduskohtule esitatud *kaebuse*eselnimetatud käskkirja tühistamist. Kaebaja leidis, et vanglatöötajate seletustest ei nähtu üheselt, et R. Kalda jättis talle antud korraldused täitmata. Kaebaja leidis, et on raske piiritleda, millal on tegemist isikupärase emotsionaalse kõnega, millal karjumisega, kuid tema kõnet konkreetses olukorras ei saanud pidada karjumiseks. Kaebaja allus temale antud korraldustele. Kaebaja leidis, et tema käitumises puudus distsiplinaarsüüteo koosseis ja süü ning seetõttu on vaidlustatud käskkirja õigusvastane. Kaebaja väitis, et talle pole enne karistuse määramist tutvustatud distsiplinaaraja materjale ning karistuse määramisel on rikutud distsiplinaarmenetluse läbiviimiseks kehtestatud korda. Asja menetluse käigus väitis kaebuse esitaja veel, et vanglaametnikud kuulasid tema telefonikõnet pealt ning katkestasid korduvalt kõne, kaebaja aga ei kuulnud, mida vanglaametnikud talle ütlesid.

3.*Pärnu Halduskohus*jättis 28. novembri 2005. a otsusegahaldusasjas nr 3-176/2005 kaebuse rahuldamata. Kohus märkis, et *VangS* § 67 lg 1 sätestab, et julgeoleku tagamiseks vanglas on kinnipeetav kohustatud täitma vangla sisekorraeskirju ja alluma vanglaametnike seaduslikele korraldustele. Pärnu Vangla kodukorra p-

de 6.1.1. ja 6.1.5 kohaselt peab kinnipeetav isik täitma vangistusseadust, Pärnu Vangla kodukorda ja muid eelvangistuse ja vangistuse täideviimist reguleerivaid õigusakte, alluma vanglaametnike ja -teenistujate seaduslikele korraldustele, olema viisakas vangla teenistujatega, vanglat külastavate isikutega ning teiste kinnipeetavatega. Kodukorra p-de 12.1 ja 12.3 kohaselt peavad kinnipeetavad ja vanglatöötajad igapäevases suhtlemises kinni pidama üldistest moraali ja eetika tõekspidamistest, mis tähendab eelkõige olla vastastiku viisakas, lugupidav ja arvestav. Suhtlemine toimub «Teie»-vormis. Kinnipeetavad peavad vastuvaidlemata täitma ametnike seaduslikke korraldusi.

Vangla administratsioonil peab olema võimalus õigusrikkumist ära hoida või tõkestada, kui tekib piisav kahtlus, et kinnipeetav võib panna toime õigusrikkumise. VangS § 28 lg 2 sätestab, et kirjavahetus ja telefoni kasutamine toimub kinnipeetava kulul. Seega peab vanglaametnikel olema võimalus kontrollida, kas telefoni kasutamine toimub kinnipeetava arvel. VangS § 28 lg 3 kohaselt on keelatud kirjavahetuse ja telefoni kasutamise piiramine suhtlemiseks muuhulgas kaitsjaga. Järelikult ei saa vanglaametnik telefonikõnet kaitsjaga pealt kuulata või katkestada, kuid võib telefoni kasutamist jälgida. Kogutud tõendite kohaselt saavad vanglaametnikud telefonikõne võtmise seaduslikkust hinnata läbi klaasi, millega on eraldatud hästi valgustatud ruum, kus paikneb taksofon, telefoni tabloole ilmuvat teksti jälgides. Seaduslikud on vanglaametnike korraldused, mis on antud eesmärgiga vabastada telefoni tabloo ning suunatud VangS § 28 lg 2 täitmise kontrollimiseks.

Kui kaebaja väitel kuulasid vanglaametnikud pealt telefonikõnet, pidi ka kaebaja kuulma vanglaametnike kõnet ja nende poolt antud korraldusi. Kui kaebaja ei saanud aru, milliseid korraldusi ja millisel eesmärgil talle anti, oleks ta pidanud püüdma tavapärase suhtlemise teel selgust saada vanglaametnike väidetavalt arusaamatu käitumise põhjustes. Asjas kogutud tõenditest saab järeldada, et telefonitabloo ei olnud kaebaja helistamise ajal vanglaametnikele nähtav ja tabloo vabastamiseks antud korraldustele kaebaja ei reageerinud. Tõendatud on kaebaja poolt H. Lindi peale karjumine. Kaebajale ei antud korraldust katkestada telefonikõne. Kõne katkestamise tingis lõuna saabumine, mille tõttu lukustatakse kõik kinnipeetavad kambritesse. Alusetu on kaebaja väide, et vanglaametnike tegevuse eesmärgiks oli kaebaja kõne pealt kuulamine ja/või katkestamine ning VangS § 28 lg-st 3 tuleneva õiguse piiramine.

Ka ei pidanud VangS § 64 lg-st 2 tulenevalt R. Kaldale distsipliinirikkkumisest teatama kohe pärast helistamise lõppu 29. juulil 2005. VangS § 64 lg 1 kohaselt viib distsiplinaarmenetluse läbi ning selgitab distsipliinirikkkumise asjaolud välja vangla direktor või tema poolt selleks volitatud vanglaametnik. Järelikult juhul, kui toimunud sündmuse osas otsustatakse asjas olulised asjaolud välja selgitada distsiplinaarmenetluse käigus, saab kinnipeetavale distsipliinirikkkumise toimepanemisest teatada pärast distsiplinaarmenetluse alustamise otsustamist. Käesoleval juhul otsustati distsiplinaarmenetlus algatada 1. augustil 2005. Kaebajalt võeti 2. augustil 2005 seletus, milles ta viitas tema poolt 1. augustil 2005 koostatud taotlusele ning taotles taotluse distsiplinaaraja materjalide juurde võtmist. Kaebaja seletus ja esitatud taotlus kinnitavad, et ta oli 2. augustil 2005 teadlik vaidlusaluse sündmuse kohta koostatud ettekandest. Seega kaebajat teavitati, millistes rikkumistes teda süüdistatakse, ning tal oli võimalik distsiplinaarmenetluse käigus tutvuda väidetava süüteoga seonduva informatsiooniga ning esitada omapoolseid seisukohti. Sellega oli tagatud kaebaja õigus olla ära kuulatud.

Kaebaja väitel ei saanud vaidlustatud käskkirjas viidata kehtivale distsiplinaararistusele, kuna temale Tartu Vangla direktori 13. mai 2005. a käskkirjaga nr 1-4/556 määratud distsiplinaararistus, millele käskkirjas viidatakse, on vaidlustatud halduskohtus. Kohus leidis, et nimetatud käskkiri on kaebajale teatavaks tehtud ning Haldusmenetluse seaduse (HMS) § 61 kohaselt oli vaidlustatud 13. mai 2005. a käskkiri käesolevas asjas vaidlustatud käskkirja vastuvõtmise ajal kehtiv, mistõttu sellele võis viidata.

4.R. Kaldaesitas Pärnu Halduskohtu otsuse peale *apellatsioonkaebuse*, milles palus kohtuotsuse tühistada ja teha asjas uue otsuse, millega tema kaebus rahuldada.

5.Tallinna Ringkonnakohtusjättis 3. oktoobri 2006. a otsusegahaldusasjas nr 3-05-782 appellatsioonkaebuse rahuldamata ja Pärnu Halduskohtu 28. novembri 2005. a otsuse muutmata. Kohus märkis, et appellatsioonimenetluses on vaidlus selle üle, kas vanglaametnike poolt apellandile antud korraldused telefoni tabloo vabastamiseks olid seaduslikud, kas apellant jättis need teadlikult täitmata ning reageeris korraldustele ebaviisakal toonil (karjumisega) ning kas distsiplinaararistuse määramisel rikuti menetlusnorme.

VangS § 28 lg 2 sätestab, et kirjavahetus ja telefoni kasutamine toimub kinnipeetava kulul. Vaidlus käib selle üle, kas eelviidatud nõue tähendab seda, et kinnipeetaval puudub õigus helistada vangla kulul, või seda, et kinnipeetav võib helistada üksnes enda kulul, s.o üksnes VangS §-s 44 sätestatud vanglasisesel isikuarvel isiklikuks kasutamiseks oleva raha eest. Asju, mille omamine vanglas on lubatud, soetab kinnipeetav endale VangS § 48 lg 1 kohaselt vangla vahendusel oma isikuarvel isiklikuks kasutamiseks oleva raha eest. Eeltoodud regulatsiooni eesmärgiks on tagada kinnipeetava rahaliste vahendite liikumine vanglasisesel isikuarve kaudu selliselt, et rahalisi vahendeid jätkuks piisavalt VangS § 44 lg-s 2 sätestatud mahaarvamisteks. Helistades vanglast vastaja arvel või muul viisil, mille kohaselt saab kõne eest tasuda muude isikute maksetega (Võicenetkõnekaart), soetab kinnipeetav endale kõneteenust, tasumata selle eest oma isikuarvel oleva rahaga. VangS § 28 lg 2 süstemaatiline tõlgendamine koostoimes VangS § 48 lg-ga 1 ja §-ga 44 viib järelduseni, et kinnipeetav on kohustatud oma telefonikõnede eest tasuma temale vanglasiseseks kasutamiseks jäetud isikuarvel oleva rahaga. Vanglaametniku poolt kinnipeetavale antud korraldus võimaldada helistamise ajal jälgida telefoni tablood sedavõrd, et see võimaldaks kontrollida, kas helistatakse vanglasisesel isikuarvel oleva raha arvel, on seadusega kooskõlas.

Ringkonnakohus märkis lisaks, et ainuüksi asjaolu, et hiljem leiab kohases menetluses tuvastamist, et vanglaametniku poolt kinnipeetavale antud korraldus ei olnud seadusega kooskõlas, ei tähenda, et korraldusele mitteallunud kinnipeetav pole rikkunud VangS § 67 lg-s 1 sätestatud kohustust. Välja arvatud erandjuhul, kui korralduse seadusevastatus on ilmselge, ei ole kinnipeetaval alust eeldada, et tema poolt seadusele antud tõlgendus on õigem korralduse andnud ametniku omast, ning keelduda korralduse täitmisest. Vastupidine seisukoht raskendaks oluliselt distsipliini tagamist vanglas. Isegi kui VangS § 28 lg-le 2 apellandi antud tõlgendus olnuks õige, ei oleks temale antud korralduse seadusevastatus olnud ilmselge.

Ringkonnakohus nõustus halduskohtuga ka selles, et on tõendatud vanglaametnike H. Lindi ja U. Väljase poolt kaebuse esitajale korralduste andmine telefoni tabloo vabastamiseks. Pole tõenäoline, et kaebaja ei saanud korralduse sisust aru ja ei teadnud, kuidas seda täita. Apellatsioonkaebuse väide, et enne ja pärast seda vahejuhtumit ei ole kaebuse esitaja helistamise ajal vanglaametnikud soovinud tablood näha, on vastuolus kaebuse esitaja enda selgitusega vangla direktorile, kus ta märgib, et selline juhtum ei ole esmakordne. On tõenäoline, et kaebuse esitaja jättis tahtlikult vanglaametnike korraldused täitmata seetõttu, et pidas neid ebaseaduslikeks. Kuna kaebuse esitaja pidas vanglaametnike korraldusi seadusevastaseks ega soovinud neile alluda, on usutav, et tekkinud pingelises õhkkonnas pöördus kaebuse esitaja vanglaametniku poole valju ja järsku tooni kasutades, mistõttu ei näe ringkonnakohus põhjust ümber hinnata ka halduskohtu poolt vanglaametnike distsiplinaarmenetluses ja kohtuistungil antud ütlustele tuginevat järeldust, et kaebuse esitaja inspektor H. Lindi peale karjus.

Kuna distsiplinaarsüüteo asjaolud on distsiplinaarkaristuse määramisel tuvastatud õigesti, ei oma distsiplinaarkaristuse õiguspärasuse hindamisel tähtsust kaebuse esitaja väited, et temale ei teatud distsiplinaarmenetluse algatamisest koheselt pärast intsidenti ega antud distsiplinaarmenetluse käigus kogutud ja distsiplinaarmenetluse protokollis kajastatud materjalide (vanglaametnike ettekanded) koopiaid enne distsiplinaarkaristuse määramist. Seetõttu ei hinnanud ringkonnakohus nende väidete põhjendatust.

Tartu Vangla direktori 13. mai 2005. a käskkirjaga määratud distsiplinaarkaristusele viitamist käesolevas asjas vaidlustatud käskkirjas ei takistanud asjaolu, et varasem käskkiri oli vaidlustatud halduskohtus. Kui aga distsiplinaarkaristuse määramisel arvestatakse varasemat kehtivat distsiplinaarkaristust ning kohtumenetluses tuvastatakse, et karistatu pole nimetatud varasemat distsiplinaarsüütegu toime pannud, tähendab see, et hilisema distsiplinaarkaristuse määramisel on asjaolusid hinnatud ebaõigesti. Viide Tartu Halduskohtu 14. oktoobri 2005. a otsusega haldusasjas nr 3-297/05 tühistatud Tartu Vangla direktori 13. mai 2005. a käskkirjaga nr 1-4/556 määratud distsiplinaarkaristusele ei mõjutanud siiski käesolevas asjas vaidlustatud käskkirjaga distsiplinaarkaristuse määramist. Vaidlusaluses Pärnu Vangla direktori 16. augusti 2005. a käskkirjas on nimelt märgitud, et kuigi R. Kalda omab kehtivat distsiplinaarkaristust noomituse näol, piisab antud juhtumi asjaolusid ja rikkumise iseloomu arvestades tema «õiguskulekuse äratamiseks» kergeta distsiplinaarkaristuse kohaldamisest. Seega ei kasutatud karistuse määramisel varasemale karistusele viitamist kaebaja kahjuks.

Menetlusosaliste põhjendused

6.R. Kaldapalub kassatsioonkaebuses ringkonnakohtu otsuse tühistada ja saata asi uueks läbivaatamiseks samale või teisele ringkonnakohtule. Kassaator on seisukohal, et kohus on materiaalõigust vääralt kohaldanud ja oluliselt rikkunud kohtumenetluse normi. Ringkonnakohus on vääralt kohaldanud VangS § 28 lg-t 2, § 44 ja § 48 lg-t 1, tehes neist sätetest ebaõige järelduse, et vanglaametniku poolt kinnipeetava telefoniga helistamise ajal telefoniaparaadi tabloo jälgimine on seadusega kooskõlas. Samuti on kohus andnud arusaamatu põhjenduse «omal kulul» helistamise tähendusele. Kinnipeetava oma kulul helistamise nõue ei oma puutumust kinnipeetava kontokasutust reguleerivate normidega. Tsiviilõiguslikult on ebaõige ringkonnakohtu seisukoht nagu kõne vastaja kulul ei oleks kliendi kulu. Kui vastaja on nõus tasuma kõne eest, siis on see helistajale antud krediit või kinge, sõltuvalt konkreetsest õigussuhtest. Ringkonnakohtu antud tõlgendus, mis sisuliselt lubab vanglaametnikul kõne ajal kõrval seista, rikub sõnumisaladuse õigust.

Ringkonnakohus on rikkunud VangS § 64 lg-t 2 ning vangla sisekorraeskirja (*VSE*) § 93 p 3, tehes järelduse, et distsiplinaarkaristuse õiguspärasuse hindamisel ei oma tähtsust asjaolu, et kaebajat ei informeeritud kohe distsipliinirikumisest ning talle ei antud võimalust anda selgitusi. Tekib küsimus, kui kaugelt võib karistusõiguse kohaldamisel menetlusõiguste rikkumise aktspteerimisel minna põhjendusega, et otsus on lõppjärgelduselt õige. Käesoleval juhul on karistusotsus tehtud ilma karistatavat ära kuulamata, andmata talle võimalust esitada omapoolseid selgitusi. Kassaator leiab, et kohus on pädev andma hinnangut sellele, kas distsiplinaarsüüteo asjaolud on distsiplinaarkaristuse määramisel tuvastatud õigesti, ainult eeldusel, et asjaolude uurimisel on läbitud juriidiliselt korrektne menetlus.

Asjas kogutud tõenditega on vastuolus ringkonnakohtu järeldus, et Tartu Halduskohtu otsusega tühistatud varasem distsiplinaarkaristus ei mõjutanud siiski käesolevas asjas vaidlustatud käskkirjaga distsiplinaarkaristuse määramist. Distsiplinaarmenetluse protokollis on üheselt märgitud, et varasemalt kehtivat karistust ei peetud küll väga oluliseks, kuid siiski R. Kaldat iseloomustavaks, sest kord juba karistatud, pidanuks ta sellest tegema vastavad järeldused ja korrektuurid oma käitumises.

Ringkonnakohus ei ole tõendeid hinnanud igakülgselt ja täielikult. Ekslik on kohtu seisukoht, et kaebaja mõistis üheselt korraldust vabastada telefonitabloo, kuid ei täitnud seda, ning et kaebaja karjus vanglaametniku

peale. H. Lindi ütlustest nähtub, et kaebaja allus korraldusele kohe, kui see oli talle kuuldavalt edastatud. Ka vanglaametnike ettekannetes on tunnistatud, et R. Kalda pöördus ametnike poole «teie»-vormis. Seega oli pöördumine oma verbaalselt sisult korrektne. Hinnang sellele, kas toon oli kõrgendatud ja millega defineerida karjumise mõistet, on jäänud oletuslikuks. Oletuslik on ka kohtu järeldus, et tekkinud pingelises õhkkonnas on usutav, et kaebaja pöördus vanglaametnike poole valju ja järsku tooni kasutades. Kohtul ei ole võimalik kuidagi objektiivselt hinnata kaebaja kasutatud tooni. Küll aga on otsesed tõendid kõne verbaalse korrektsuse kohta. Kõrvaldamata kahtlused tuleks tõlgendada distsiplinaarsüüteo kahtlustatava isiku kasuks.

7. Pärnu Vanglavaidleb kirjalikus vastuseskassatsioonkaebusele vastu ja palub selle jätta rahuldamata ning ringkonnakohtu otsuse muutmata. Vastustaja jagab ringkonnakohtu tõlgendust VangS § 28 lg 2 kohta ning leiab, et see vastab seaduse mõttele ja eesmärgile. VangS § 64 lg 2 rikkumist distsiplinaarmenetluses ei toimunud, R. Kaldale oli ärakuulamisõigus tagatud, sest talle anti võimalus esitada oma vastuväited seletuskirjas. Arusaamatuks jääb kassaatori viide VSE § 93 p-le 3, millel ei ole käesoleva vaidlusega puutumust.

Pärnu Vangla ei arvestanud vaidlustatud karistusotsuse tegemisel varasemat halduskohtus vaidlustatud distsiplinaarkaristust. Distsiplinaarkaristuse määramise käskkirjas märgiti, et kuigi R. Kaldal on kehtiv distsiplinaarkaristus, piisab juhtumi asjaolusid ja rikkumise iseloomu arvestades võimalikest kergeima karistuse kohaldamisest. Seega ei olnud varasemal karistusel kaebaja suhtes käesolevas asjas negatiivset tagajärge. Seda järeldust ei muuda ka distsiplinaarmentluse protokollis sisalduv mõnevõrra erinev märkus. Ringkonnakohtus on tõendeid igakülgset ja kogumist hinnates õigesti ja põhjendatult järeldanud, et kaebajale oli arusaadav vanglaametnike korraldus vabastada telefonitabloo, kuid jättis selle täitmata ning karjus vanglaametniku peale.

Kolleegiumi seisukoht

8. Asjas on vaidlus selle üle, kuidas tõlgendada VangS § 28 lg-t 2, mille kohaselt toimub kirjavahetus ja telefoni kasutamine kinni peetava kulul. Küsimus on eelkõige selles, kas nimetatud nõue tähendab, et kinni peetaval puudub õigus helistada vangla kulul, või seda, et kinni peetav võib helistada üksnes enda kulul, s.o üksnes VangS §-s 44 sätestatud vanglasisesel isikuarvel isiklikuks kasutamiseks oleva raha eest.

Ringkonnakohtus märkis, et VangS § 48 lg 1 kohaselt soetab kinni peetav vanglas lubatud asju vangla vahendusel oma isikuarvel isiklikuks kasutamiseks oleva raha eest ning selle regulatsiooni eesmärk on tagada kinni peetava rahaliste vahendite liikumine vanglasisesel isikuarve kaudu selliselt, et rahalisi vahendeid jätkuks piisavalt VangS § 44 lg-s 2 sätestatud mahaarvamisteks. Helistades vanglast vastaja arvel või muul viisil, mille kohaselt saab kõne eest tasuda muude isikute maksetega (*Voicenerkõnekaart*), soetab kinni peetav endale kõneteenust, tasumata selle eest oma isikuarvel oleva rahaga. VangS § 28 lg 2 süstemaatiline tõlgendamine koostoimes VangS § 48 lg-ga 1 ja §-ga 44 viib järelduseni, et kinni peetav on kohustatud oma telefonikõnede eest tasuma temale vanglasiseseks kasutamiseks jäetud isikuarvel oleva rahaga.

9. Riigikohtu halduskolleegium on seisukohal, et ringkonnakohtu tõlgendus VangS § 28 lg-le 2 on ekslik. VangS § 23 lg 1 sätestab kinni peetava vanglavälise suhtlemise eesmärgina soodustada kinni peetava kontakte perekonna, sugulaste ja teiste lähedaste inimestega, et vältida kinni peetava sotsiaalsete sidemete katkemist. Kinni peetava sotsiaalsete sidemete säilitamine aitab kindlustada vangistuse täideviimise eesmärgi (VangS § 6 lg 1) saavutamist. VangS § 23 lg 2 näeb ette, et vangla soodustab kinni peetava seadusele vastavat vanglavälist suhtlemist.

Kinni peetaval on VangS § 28 lg 1 kohaselt õigus kirjavahetusele ja telefoni (välja arvatud mobiiltelefoni) kasutamisele, kui selleks on tehnilised tingimused. Selle õiguse kasutamine toimub vangla sisekorraeskirjades sätestatud korras. VangS § 28 lg 2 näeb ette, et kirjavahetus ja telefoni kasutamine toimub kinni peetava kulul. VangS § 28 lg 3 sätestab alused kinni peetava kirjavahetuse ja telefoni kasutamise õiguse piiramiseks.

VangS § 44 lg 2 esimese lause kohaselt jäetakse kinni peetava isikuarvel olevatest summadest 50 protsenti rahaliste nõuete täitmiseks, 20 protsenti hoiustatakse vabanemistoetusena ja ülejäänud summad jäetakse kinni peetavale vanglasiseseks kasutamiseks vangla sisekorraeskirjades sätestatud korras. Kinni peetava sisseoste reguleeriva VangS § 48 lg 1 näeb ette, et kinni peetav võib oma isikuarvel oleva raha eest sisekorraeskirjades sätestatud korras osta vangla vahendusel toiduaineid, isikliku hügieeni tarbeid ja muid asju, mille omamine vanglas on lubatud. Alates 1. veebruarist 2007 kehtiva VangS § 48 lg 1¹ kohaselt võib kinni peetav ühes kuus nimetatud sisseoste teha Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära piires.

Vangla sisekorraeskirja § 51 lg 2 kohaselt võimaldatakse kinni peetaval telefoni kasutada vähemalt üks kord nädalas. Täpsem telefoni kasutamise aeg ja kestus nähakse ette vangla kodukorras. Pärnu Vangla kodukorra p 16.2 järgi võimaldatakse kinni peetavale isikule telefoni kasutamine üks kord päevas vähemalt 15 minutit. Kodukorra p 16.3 kohaselt võimaldatakse kinni peetaval isikul helistada ainult vangla poest ostetud telefonikaardiga ning helistamine toimub kinni peetava või vahistatu kulul.

10. Kolleegium leiab, et VangS § 28 lg-s 2 sätestatud põhimõte, mille järgi kirjavahetus ja telefoni kasutamine toimub kinni peetava kulul, tähendab seda, et kinni peetaval puudub subjektiivne õigus kirjavahetuseks ja telefonikõnede pidamiseks vangla kulul. Kassaator märgib õigesti, et ekslik on VangS § 28 lg 2 sidumine kinni peetava isikuarve kasutust reguleerivate sätetega. Arvesse tuleb võtta ka VangS §-s 23 sätestatud eesmärki soodustada kinni peetava vanglavälist suhtlemist ning sotsiaalsete sidemete säilimist, mis hõlbustaks kinni peetava vangistusjärgset resotsialiseerimist. Ka VangS § 28 lg 3 näeb ette, et kinni peetava õigust kirjavahetusele ja telefoni (v.a mobiiltelefon) kasutamisele võib piirata, kui see ohustab vangla julgeolekut või

sisekorda või kahjustab vangistuse täideviimise eesmärke. Seejuures on keelatud piirata suhtlemist riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikutega, samuti kaitsjaga.

Sisuliselt sarnaselt kinnipeetava suhtes sätestatud näevad VangS §-d 96 ja 97 vahistatu suhtes ette õiguse kirjavahetusele ja telefoni kasutamisele, samuti selle õiguse piirangud ja selle õiguse kasutamise jälgimise. VangS § 96 lg 2 sätestab, et kirjavahetus ja telefoni kasutamine toimub vahistatu kulul. Seejuures ei ole vahistatu puhul erinevalt kinnipeetavast võimalik rääkida VangS § 44 lg-s 2 nimetatud mahaarvamistest. Selliseid mahaarvamisi ei oleks ka kinnipeetaval, kelle vastu pole esitatud rahalisi nõudeid või kes on need rahuldanud ning kelle puhul ei olnud VangS § 44 lõike 2¹ varemkehtinud redaktsiooni järgi veel alustatud vabanemistoetuse hoiustamist või on selle hoiustamine lõpetatud tulenevalt 1. veebruaril 2007 jõustunud VangS § 44 lg-st 3, mille kohaselt hoiustatakse vabanemistoetust kuni kolmekordse Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäära täitumiseni. Ringkonnakohtu tõlgenduse järgi ei saaks selliste kinnipeetavate puhul telefoni kasutamise õiguse piiramine olla eesmärgipärane ning võiks kerkida küsimus piirangu põhiseaduspärasusest.

Kuivõrd ringkonnakohtu tõlgendus keelaks nii vastuvõtja arvel helistamise kui ka n.ö laetava kõneajaga kõnekaartide (nt *Voicenet* kõnekaart) kasutamise, takistaks see ka ebamõistlikult nende kinnipeetavate võimalusi vanglaväliseks suhtlemiseks (sh suhtlemiseks kaitsjaga), kellel isikuarvel raha üldse puudub. Seda arvestades on Riigikohtu halduskolleegium seisukohal, et nii VangS § 28 lg 2 kui ka § 96 lg 2 ei keela kinnipeetaval ega vahistatul helistada vastuvõtja arvel või laetava kõneajaga kõnekaardiga.

11. Asjas on vaidlus ka selle üle, kas vanglaametnikel on õigus kontrollida kinnipeetava helistamise ajal helistamiseks kasutatava taksofoni elektroonilist tablood või rikutakse sellega kinnipeetava õigust sõnumi saladusele (põhiseaduse § 43).

Kinnipeetava kirjavahetuse ja telefonikõnede jälgimist reguleerib VangS § 29. Selle paragrahvi teise lõike kohaselt võib kinnipeetava kirjavahetuse ja telefoni teel edastatavate sõnumite sisu kontrollida üksnes kohtu loal ja järelevalve seaduses sätestatud alustel ja korras. VangS § 29 lg 4 järgi on keelatud kontrollida kinnipeetava kirju ja telefonikõnesid kaitsjale, prokurörile, kohtule, õiguskantslerile ja Justiitsministeeriumile. VSE § 51 lg 4 sätestab muu hulgas, et telefoni kasutamise korral tuleb kinnipeetavale tagada telefoni teel edastatava sõnumi saladuse kaitse. Pärnu Vangla kodukorra p 16.5 sätestab, et kinni peetava isiku helistamised registreeritakse selleks ettenähtud žurnalis, kuhu märgitakse helistaja ees- ja perekonnanimi, helistatava ees- ja perekonnanimi, helistamise aeg ja kestus.

Käesoleval juhul esitas vanglaametnik R. Kaldale korralduse astuda telefoniaparaadi eest kõrvale, et ametnikud näeksid selle elektroonilist tablood. Ringkonnakohtu pidas seadusega kooskõlas olevaks vanglaametnike poolt kinnipeetavale antud korraldust võimaldada helistamise ajal näha telefoni tablood, et kontrollida, kas helistatakse vanglasisesel isikuarvel oleva raha arvel.

12. Kolleegium nõustub põhimõtteliselt ringkonnakohtuga, et vanglaametnikel on õigus näha telefoni tablood kinnipeetava helistamise ajal, kuid leiab, et see õigus ei ole seotud mitte kohustusega kontrollida, et kinnipeetav helistaks tingimata enda arvel, vaid see õigus tuleneb vajadusest tagada vanglas julgeolek ja kinnipeetavate järelevalve. VangS § 66 lg 1 kohaselt korraldatakse vanglas kinnipeetavate järelevalve viisil, mis tagab Vangistusseaduse ja vangla sisekorraeskirjade täitmise ja üldise julgeoleku vanglas. Justiitsministri 1. aprilli 2003. a määruse nr 23 «Vangistuse ja eelvangistuse täideviimise üle järelevalve korraldamine» § 4 p 6 kohaselt on järelevalvetoiminguteks ka abinõude rakendamine kinnipeetavate põgenemise, allumatuse ja muude õigusrikkumiste ärahoidmiseks ja tõkestamiseks.

VangS § 28 lg 3 annab vangla direktorile õiguse piirata kinnipeetava õigust kirjavahetusele ja telefoni kasutamisele, kui see ohustab vangla julgeolekut või sisekorda või kahjustab vangistuse täideviimise eesmärke. Vanglal ei oleks seda ülesannet võimalik efektiivselt täita, kui vanglaametnikel puuduks õigus kontrollida, kellelega kinnipeetav telefoni teel suhtleb. Lisaks on VangS § 28 lg 3 teise lause kohaselt keelatud kirjavahetuse ja telefoni kasutamise piiramine suhtlemiseks riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja nende ametiisikutega, samuti kaitsjaga. Vanglaametnike õigus jälgida telefoni kasutamist tagab neile võimaluse vajaduse korral tõkestada kaitsja ja haldusorganitega piiramatult suhtlemise õiguse kuritarvitamine kinnipeetava poolt. Telefoni kasutamise kontrollimise käigus ei tohi siiski rikkuda kinnipeetava õigust sõnumi saladusele.

Ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 kinnitatud «Euroopa Vanglareeglistiku» punkt 24.1 näeb vanglavälise suhtlemise osas ette, et kinnipeetavatel peaks olema nii tihti kui võimalik lubatud suhelda kirja või telefoni teel või muul viisil oma perekonna, teiste isikute ja vanglaväliste organisatsioonide esindajatega. Reeglistiku punkti 24.2 kohaselt võib vanglaväliselt suhtlust piirata ja jälgida, kui see on vajalik muu hulgas korra, turvalisuse ja julgeoleku tagamiseks, kuid isegi suhtlemise piiramise korral tuleb kinnipeetavale võimaldada vanglaväliseid kontakte vastuvõetaval miinimumtasemel.

Käesolevas asjas on tuvastatud, et kontrollivad vanglaametnikud viibisid eraldi ruumis ega kuulunud R. Kalda telefonikõnet pealt. Vanglaametnike poolt R. Kaldale esitatud nõue võimaldada korraldada näha telefonitablood oli õiguspärane, kui selline kontrollimine toimus VangS § 28 lg 3 alusel.

13.Kolleegium märgib, et kassatsiooniasemes toimub üksnes õiguslik vaidlus. HKMS § 64 lg 1 kohaselt kontrollib Riigikohus kassatsioonkaebuse alusel, kas ringkonnakohus ja esimese astme kohus on järginud kohtumenetluse seaduse sätteid ja õigesti kohaldanud seadust. Sama paragrahvi teine lõige näeb ette, et Riigikohtu otsus põhineb alama astme kohtu otsusega tuvastatud faktidel asjaoludel ning Riigikohus ei tuvasta kaebuse aluseks olevaid faktilisi asjaolusid.

Kohtuasja materjalidest ei nähtu, et ringkonnakohus ja halduskohus oleksid rikkunud tõendite hindamise korda. Seetõttu ei analüüsi Riigikohtu halduskolleegium kassaatori väiteid, milles soovitakse ümber hinnata alama astme kohtute uuritud tõendeid või seatakse kahtluse alla kohtute tuvastatud faktilised asjaolud. Riigikohus lähtub esimese ja teise astme kohtute tuvastatud asjaoludest, et R. Kalda pidi kuulma ja mõistma temale vanglaametnike poolt esitatud korraldusi, jättis need tahtlikult täitmata ning karjus vanglaametniku peale. Kohtud on asunud õigesti seisukohale, et sellega pani R. Kalda toime distsipliinirikumise.

14.Kolleegium nõustub ringkonnakohtuga selles, et kui ka hiljem kohases menetluses tuvastatakse, et vanglaametniku poolt kinnipeetavale antud korraldus ei olnud seadusega kooskõlas, ei tähenda see veel, et korraldusele mitteallunud kinnipeetav pole rikkunud VangS § 67 p-s 1 sätestatud allumiskohustust. Kinnipeetava poolt korralduse täitmata jätmise saab olla õigustatud üksnes juhul, kui vanglaametniku korraldus vastab HMS § 63 lg-s 2 loetletud tühise haldusakti tunnustele ning korralduse tühisus on ilmselge (vt Riigikohtu halduskolleegiumi 7. märtsi 2003. a määrus haldusajal nr 3-3-1-21-03, p 13). Tühine haldusakt on HMS § 63 lg 1 järgi kehtetu algusest peale ning seda ei ole kellelgi kohustust täita. Õige on ringkonnakohtu seisukoht, et üksnes kinnipeetava teistsugune arusaam seadusest ja sellega seonduv arvamus vanglaametniku korralduse seadusvastasusest ei anna kinnipeetavale õigust keelduda korralduse täitmisest. Ringkonnakohus märkis õigesti, et vastupidine seisukoht raskendaks oluliselt distsipliini tagamist vanglas.

Hoolimata sellest, et halduskolleegium nõustub kassaatori tõlgendusega VangS § 28 lg-le 2 ning peab ringkonnakohtu tõlgendust ekslikuks, ei olnud R. Kaldal õigust keelduda vanglaametnike korralduste täitmisest. Pealegi ei muuda VangS § 28 lg-le 2 antud erinev tõlgendus seadusevastaseks vanglaametnik H. Lindi korraldust R. Kaldale vabastada telefoni tabloos selle kontrollimiseks, sest kolleegium leidis eelnevalt, et vanglaametnikel on õigus kontrollida, kellega kinnipeetav telefoni teel suhtleb.

15.Distsiplinaarsüütegu, mille eest Pärnu Vangla direktor R. Kaldat noomitusega karistas, seisnes mitteallumises vanglaametnike seaduslikele korraldustele ning vanglaametniku peale karjumises. Kuna kohtud on tuvastanud, et rikkumised leidsid aset ja R. Kaldat karistati õiguspäraselt, millega nõustub ka Riigikohtu halduskolleegium, siis puudub alus kohtuotsuste tühistamiseks.

Halduskolleegium nõustub ringkonnakohtuga, et Pärnu Vangla direktori 16. augusti 2005. a käskkirjas viitamine varasemale distsiplinaarkaristusele, mille Tartu Halduskohus 14. oktoobri 2005. a otsusega tühistas, oli lubatav vaatamata varasema karistamise aluseks olnud Tartu Vangla direktori 13. mai 2005. a käskkirja vaidlustamisele halduskohtus. Õige on, et selline viitamine ei mõjutanud käesolevas asjas distsiplinaarkaristuse määramist ega kahjustanud seega R. Kalda õigusi. R. Kalda suhtes kohaldati kergeimat distsiplinaarkaristust. Tähtsust ei oma, et distsiplinaarmenetluse protokollis märgiti, et kahtlemata omab varasem kehtiv karistus isikut iseloomustavana teatud kaalu, sest sellel alusel pole kaebaja suhtes kohaldatud raskemat distsiplinaarkaristust.

HMS § 61 lg 2 kohaselt kehtib haldusakt kuni kehtetuks tunnistamiseni, kehtivusaja lõppemiseni, haldusaktiga antud õiguse lõpliku realiseerimiseni või kohustuse täitmiseni, kui seadus ei sätesta teisiti. Halduskohtumenetluse seadustik ei näe ette haldusakti kehtivuse automaatset peatumist või lõppemist seoses selle vaidlustamisega halduskohtus. HKMS § 12¹lg 1 kohaselt ei takista kaebuse esitamine kaevatava haldusakti täitmist ega andmist või toimingute sooritamist, kui seadus ei sätesta teisiti. HKMS § 12¹lg 2 annab halduskohtule õiguse rakendada abinõusid kaebuse esitaja õiguste esialgseks kaitseks, kui vastasel juhul oleks kohtuotsuse täitmine raskendatud või osutuks see võimatuks. Selles asjas halduskohus esialgset õiguskaitset ei rakendanud.

16.Eeltoodust lähtuvalt on kolleegium seisukohal, et R. Kalda kassatsioonkaebus tuleb jätta rahuldamata. Ringkonnakohtu otsuse põhjendusi tuleb muuta vastavalt käesoleva otsuse põhjendustele, kuid ringkonnakohtu otsuse resolutsioon tuleb jätta muutmata. Kautsjon tuleb arvata riigituludesse.

Tõnu ANTON

Indrek KOOLMEISTER

Julia LAFFRANQUE